

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 lipca 2023 (SK 8/20)

**Nieskazany ale “winny” - wyrok sądu
karnego wiąże sądy administracyjne
także wobec osób innych niż
skazany**

dr Mikołaj Kondej

IX Toruński Przegląd Orzecznictwa Podatkowego

Przepisy

PPSA

Art. 11. [Moc prawna wyroku w sprawie karnej]

Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd administracyjny.

KPC

Art. 11. [Moc wiążąca wyroków karnych w postępowaniu cywilnym]

Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Jednakże osoba, która nie była oskarżona, może powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną.

Art. 365 § 1 kpc [Moc wiążąca wyroków cywilny]

§ 1. Orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

Stan faktyczny

2013-12-11, 2014-01-13 Wyrok Sądu Karnego

Sentencje powołanych wyroków skazujących oznaczały /.../ że L. B. w 2009 r. **wystawił na rzecz Skarżącego puste faktury**, czyli niedokumentujące realnych dostaw towarów w nich ujętych.

Wyroki zapadły przy przyznaniu się do winy skazanego.

2014-04-30 Wyrok I SA/Wr 61/14 (prawomocny, nie znając wyroków karnych)

Zebrany materiał dowodowy jest niewystarczający dla stwierdzenia, że sporne faktury miały charakter pustych w tym znaczeniu, że skarżący od wystawcy faktury nie otrzymał żadnego towaru (nie było dostawy), transakcje były fikcyjne, a skarżący jedynie posłużył się fakturami wystawionymi przez L. B. w celu legalizacji towarów, które nabywał z innych źródeł.

Stan faktyczny

2016-03-03 Wyrok WSA we Wrocławiu I SA/Wr 1898/15

Zasadnie też, zdaniem Sądu, organ podatkowy odmówił wiarygodności twierdzeniom zawartym z oświadczeniu L. B. z dnia 23.08.2015 r. wskazując na prawomocny wyrok karny jaki zapadł w jego sprawie i zasadnie też odmówił przeprowadzenia dowodu z zeznań tego świadka na okoliczności wskazane w ww. oświadczeniu, bowiem charakter popełnionego przez L. B. czynu sąd określi w powołanych wyżej wyrokach skazujących. Tym samym przeprowadzenie tego dowodu nie miało znaczenia w sprawie

2018-04-30 Wyrok NSA I FSK 1088/16

Każdy z sądów administracyjnych orzekających w niniejszej sprawie związany był prawomocnym wyrokiem skazującym wydanym w postępowaniu karnym. Skutki zaś tego wyroku odnosiły się także do Skarżącego na płaszczyźnie podatkowej, jako strony tej samej czynności faktycznej, polegającej na wykazaniu w fakturach dostawy towarów, która nie miała miejsca w relacji L. B. i Skarżący, co prawidłowo wyjaśnił Sąd pierwszej instancji. **Skarżący mógł natomiast zwalczać konsekwencje podatkowe takiego ustalenia faktycznego, ale nie same te ustalenia, czyli opisane w sentencji wyroku skazującego znamiona przestępstwa skarbowego, jego strony podmiotowej i przedmiotowej oraz czasu popełnienia.**

/.../ Sąd pierwszej instancji prawidłowo przyjął, że jest związany ustaleniem, iż przedmiotowe faktury nie potwierdzały rzeczywistych zdarzeń gospodarczych.

[Wyrok NSA z 30 kwietnia 2018 r. I FSK 1088/16]

“

Sąd administracyjny kontrolując decyzję w której poczyniono by odmienne ustalenia, niż te wynikające z prawomocnego wyroku skazującego co do znamion czynu stanowiącego przedmiot przestępstwa, zmuszony byłby uznać je za niedopuszczalne.

“ “ Art. 11 [ppsa] w zakresie, w jakim wiąże sądy administracyjne również w sprawach innych osób niż osoba, przeciwko której wydano prawomocny, skazujący wyrok w postępowaniu karnym, **jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.**

Skarga konstytucyjna

Skarżący zarzucił, że wprawdzie nie zamknięto mu drogi sądowej w sensie formalnym, lecz wskutek zastosowania zakwestionowanego przepisu uniemożliwiono mu prawnie skuteczną ochronę jego praw na drodze sądowej, czyli pozbawiono go prawa do sądu w sensie materialnym.
/.../

“

Skarżący uważa jednak, iż stosowanie zasady rozszerzonej prawomocności wyroku karnego pomija to, że „osoba, która nie uczestniczyła w postępowaniu karnym i nie mogła wpłynąć na jego przebieg, będzie również adresatem normy prawnej wynikającej z art. 11 p.p.s.a.” (skarga, s. 8) i w konsekwencji, mimo że nie była oskarżona, zostanie pozbawiona prawa do sprawiedliwego procesu i obarczona skutkami działań oskarżonego, na które nie miała wpływu. Skarżący twierdzi także, iż „w demokratycznym państwie prawnym nie można prymatowi jednej dziedziny prawa nad innymi przypisywać tak doniosłej roli, że przysłania on takie fundamentalne prawa i wolności jednostki, jak prawo do sądu (...)”

Uzasadnienie orzeczenia TK

/ sąd administracyjny nie może podważać ustaleń organu administracji publicznej zgodnych z ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego oraz akceptuje ustalenia organu administracyjnego zgodne z ustaleniami takiego wyroku. Jednocześnie **sąd będzie musiał uznać za błędne ustalenia organu, o ile nie będą korespondowały z zasadą związania ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego** (zob. J. Drachal, J. Jagielski, P. Gołaszewski, op. cit. oraz powołane tam orzecznictwo i literatura).

Zasada związania sądów administracyjnych ustaleniami prawomocnego skazującego wyroku karnego wydanego w sprawie innej osoby niż oskarżony nie narusza gwarancji prawa do sądu wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji. **W szczególności nie pozbawia prawa do wysłuchania i prawa do sprawiedliwego procesu – skarżący w toku prowadzonego postępowania miał zagwarantowaną możliwość prezentowania dodatkowych dowodów przemawiających za zasadnością jego stanowiska, natomiast ich nieuwzględnienie przez organy podatkowe i następnie sąd administracyjny – jako sfera stosowania prawa – pozostaje poza kontrolą Trybunału Konstytucyjnego.**

Test proporcjonalności w uzasadnieniu orzeczenia

Przydatność -

Rozwiązanie to **eliminuje także potrzebę prowadzenia podwójnego postępowania dowodowego w celu ustalenia tych samych faktów** w różnych postępowaniach sądowych i w postępowaniu administracyjnym. Art. 11 p.p.s.a. **służy więc także zapewnieniu sprawności (ekonomii) postępowania.**

Proporcjonalność

Analiza normatywna i analiza praktyki stosowania art. 11 p.p.s.a. na podstawie orzecznictwa sądów administracyjnych (zob. pkt 5, III cz. uzasadnienia), potwierdzają, że ograniczenie dowodowe wynikające z kwestionowanego przepisu, którego adresatem są sąd administracyjny i – pośrednio – organ administracji publicznej, **nie uniemożliwiają stronie postępowania wnioskowania o przeprowadzenie w toku postępowania administracyjnego wszelkich dowodów, które uznaje ona za celowe do wykazania swoich racji**

Zdania odrębne

Michała Warcińskiego

Postępowanie w tej sprawie podlegało umorzeniu także w zakresie, w którym niniejszy skład wydał wyrok.

Andrzej Zielonacki

Art. 11 ppsa w zakresie w jakim wiąże sądy administracyjne oraz organy administracyjne (podatkowe) również w sprawach innych osób niż oskarżony, przeciwko któremu zapadł prawomocny, skazujący wyrok w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji

Osoba nieoskarżona (nieskazana) nie ma żadnych gwarancji proceduralnych przed sądem administracyjnym, a tym bardziej przed organem administracyjnym, gdyż automatycznie ustalenia wyroku karnego wydanego wobec innej osoby pełnią tu funkcję prejudykatu.

Prawo do sądu – w pełnym jego konstytucyjnym wymiarze – nie może nigdy przybierać iluzorycznej formy. Teoretyczna możliwość przedstawienia swoich racji czy powołania dowodów przez stronę nie czyni zadość normie zawartej w art. 45 ust. 1 Konstytucji (jak też wywodzonej z tego przepisu w powiązaniu z art. 2 ustawy zasadniczej), gdy i tak regulacja ustawowa – czyli art. 11 p.p.s.a. – nie daje sądowi administracyjnemu żadnego pola manewru przy rozstrzygnięciu sprawy.

Wyrok TK P 5/19

1. Art. 365 § 1 kpc zakresie, w jakim przewiduje związanie sądu orzeczeniem, na podstawie którego wszczęto przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością bezskuteczną egzekucję, w procesie wytoczonym na podstawie art. 299 § 1 ksh przeciwko pozwanemu, który utracił status członka zarządu spółki przed datą wszczęcia postępowania, w którym orzeczenie przeciwko spółce zapadło, jest **niezgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 299 § 1 i 2 ustawy - ksh w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości, aby pozwany były członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością uwolnił się od odpowiedzialności poprzez wykazanie, że wierzytelność, stwierdzona orzeczeniem, na podstawie którego wszczęto przeciwko spółce bezskuteczną egzekucję, nie istnieje, w sytuacji, w której orzeczenie zapadło w postępowaniu wszczętym po dacie utraty przez pozwanego statusu członka zarządu spółki, jest **niezgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Uzasadnienie orzeczenia TK w sprawie TK P 5/19

Nie do zaakceptowania z punktu widzenia prawa do sądu **jest sytuacja**, że na płaszczyźnie materialnoprawnej istnieje spór między wierzycielem a dłużnikiem, wierzyciel zwraca się o rozstrzygnięcie tego sporu do sądu, a „subsydiarny” **dłużnik nie tylko nie ma możliwości uczestniczenia w postępowaniu sądowym, lecz w ogóle nie wie, że takie postępowanie się toczy**. Rozstrzygnięcie sporu pomiędzy spółką a wierzycielem pośrednio ukształtowało sytuację prawną dłużnika, w tym wypadku byłego członka zarządu spółki, bez jego wiedzy i uczestnictwa w procesie.

Wobec powyższego Trybunał uznał, że art. 365 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje związanie sądu orzeczeniem, na podstawie którego wszczęto przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością bezskuteczną egzekucję, w procesie wytoczonym na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. przeciwko pozwanemu, który utracił status członka zarządu spółki przed datą wszczęcia postępowania, w którym orzeczenie przeciwko spółce zapadło, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Prawo do sądu

Prawo dostępu do sądu

Prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej (sprawiedliwość proceduralna)

Prawo do wysłuchania

/.../

Prawo do osobistego udziału w czynnościach procesowych

Prawo do wszechstronnego zbadania okoliczności sprawy

Prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej

Prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę

Dziękuję za uwagę

Mikołaj Kondej

+48 603 75 90 08

kontakt@mikolajkondej.pl

